



alt tarafı
dünyanın
sonu!



NEDEN “ALT TARAFI...”?

Eriyen buzullar. Kesildiğinde büyük bir gürültüyle devrilen ağaçlar. Mutsuz kutup ayıları ve pandalar. Gezegen hakkında en sık gördüğümüz, zaman içinde kayıtsızca kanıksadığımız sahneler. Bilim insanları kıyamet senaryoları geliştireyor, ve adeta bir geri sayım tutar gibi, ne kadar vaktimiz kaldığını hesaplıyorlar. Bizlerse kuruntusuzca, “alt tarafı dünyanın sonu” dercesine, tepkisiz hayatlarımıza devam ediyoruz.

Bizce bu tabloda bir yanlışlık yok, çünkü biliyoruz ki korku nadiren özgürleştirir. Liderlerin ve televizyonların felaket tellallığı, ‘Nobel ödüllü’ PowerPoint sunumları, ve vaktinizden çok kredi kartlarınızla ilgilenen STK’lar... Hepsi de endişeleri itaat ve uysallığa dönüştürüyor, itiraz ve isyana değil.

Bizler ne bireylerin umursamazlığından yakınacağız, ne de yaşamakta olan yıkımın, yaşamın krizinin boyutlarından sözedeceğiz. Çünkü aslında daha iyi bir yarın kurmak için felaketin kapıya dayanması gerekmiyor. Tarihin fırtınasında sahneye çıkıyoruz, ve istediğimiz değişimleri gerçekleştirmek için harekete geçtik bile; “çoktandır beklediğimiz kişiler, bizleriz.”

Karşı karşıya olduğumuz, aslında dünyanın sonu değil, alt tarafı ‘bu’ dünyanın sonu. Başka bir dünya ise, yalnızca mümkün değil —yola koyuldu bile!

Barselona, 27 Haziran 2010.

Selçuk Balamir: İKLİM ADALETİ MÜCADELESİ: “OKYANUSLARDAN HIZLI YÜKSELMEK”

Çok değil, bundan yaklaşık iki yüz yıl kadar önce, bir kaç beyaz adam bir oyun oynamaya başladı. Kazanmanın yolu yığınla para sahibi olmak gibi gözüküyordu, ancak aslında bu sadece oyundaki temel çelişkiyi işaret eden bir gösteriden ibaretti: para, ancak daha fazla para elde etmeyi sağladıkça anlam kazanıyordu. Oyunun asıl amacıysa biraz tuhaftı doğrusu; hedef, ne pahasına olursa olsun oyuna devam edebilmektir.

Oyun hızla dünyanın dört bucağına yayıldı; kimi zaman açgözlü bireylerin arzularıyla, kimi zaman baskı ve zorbalıkla, bazense umutsuz bir zorunluluk sonucu, hayatı idame ettirme dürtüsüyle. Nedeni ne olursa olsun, oyuna katılan herkese büyük ikramiye vaadediliyordu —eğer yeterince sıkı çalışır, veya kurnazca davranır da, diğer herkesin üstesinden gelirse... Oyunu oynayanların ezici çoğunluğunun oyundan keyif aldığını iddia etmek oldukça güçtü, fakat bir şekilde aşmaları gerektiği iddia edilen bu ‘gözyaşı vadisine’ pek de ses çıkarmıyorlardı.

Ancak beğensek de beğenmesek de, artık oyunun sonuna gelmiş bulunuyoruz. İnsan emeğini ve doğal kaynakları sömüren, hep daha fazla büyümek isteyen bu oyun —kısaca kapitalizm— fiziki sınırlarına dayanmış bulunuyor. Peki oyun bittiğinde, oyun uğruna feda edilen kitlelere ne olacak? Hiç kuşkunuz olmasın: bireysel kazanç

ihtimali sahneyi terkettiğinde, *varlığın yeniden paylaşımı* taleplerin temelini oluşturacak.

Diğer bir deyişle, iklim krizine karşı mücadeleyi ‘felaket’ değil ‘adalet’ kavramıyla hayata geçirmek gerekiyor. Adalet kavramını ise yalnızca ekonomik şartların dengesizliği olarak değil, yaşamı (insan yaşamı olduğu kadar, doğal yaşamı da) sürdürme hakkı üzerinden yeniden tanımlamak. Yoksa, iklim krizi kontrolden çıksın veya çıkmasın, kapitalizm kendini yenilesin veya yenilemesin, kapsamlı bir adalet arayışıyla inşa edilmeyen bir geleceğin varacağı nokta kaçınılmaz olarak barbarlık olacaktır.

Peki, bu iklim adaletine kim sahip çıkacak? Hükümetlerden beklemenin anlamsızlığı, yirmi yıldır hiçbir şey yapmamış olmaları gerçeğinin de ötesinde, liberal demokrasilerin işleyiş biçimiyle açıklanmayı hak ediyor. Sorun ‘doğru’ temsilciler bulunmayışı, sözgelimi ‘yeşil’ partilerin yeterince etkin olmayışı değil. Popülist-parlamentarist rejimler —eşyanın tabiatı gereği— sadece kısa vadeli kapitalist büyüme odaklı yetki ve hesap sorulabilirlikle donatılmış durumdadır. İklim kriziyle baş etmek için gereken uzun vadeli planlama yükümlülüklerini taşıyacak biçimde tasarlanmış değil —bu yüzden de “iklimi değil, sistemi değiştir!” sloganı, ekonomik sistem kadar siyasi sistemi de hedef alıyor.

*“Alt Tarafı Dünyanın Sonu”,
İklim için Gençlik tarafından Temmuz 2010’da
İstanbul’da düzenlenen Avrupa Sosyal Forumu için hazırlandı.
Creative Commons: by-nc-sa 3.0
kapak tasarımı: Kevin Buckland
ilk baskı: 1000 adet
sayısal kopyası —ve çok daha fazlası— için:
www.iklimicingenclik.com
atds@iklimicingenclik.com*

KOPENHAG, KOÇABAMBA: UMUTTAN DAHA FAZLASI

Bu da demek oluyor ki, 'dünyayı kurtarmanın' yolu, demokrasiyi kur(tar)maktan geçiyor. İlk başvurulacak yöntemler, doğrudan eylem, sivil itaatsizlik, grev, boykot ve 'ekotaj' gibi, kitlesel hareketlenme ve üretimi sekteye uğratma girişimleri olsa da, gerekenin bir kampanya veya hareketten çok öte, topyekün bir özgürleşim mücadelesi olduğunu gözden kaçırmamak gerekiyor. Coğrafi ve kültürel sınırları geçersiz kılan, gerçek anlamda evrensel bir özne doğuyor, ve belki de tarihte örneği olmayan bir görev üstleniyor: sadece iktidara değil, zamana karşı da yarışıp, 'okyanuslardan daha hızlı yükselmesi' gerekiyor...

Böylesi bir tarihsel dönüşümün öncüsü olma iddiası, beraberinde tutarlı ve anlaşılır bir program da sunmak zorunda. Kısa vadede, içinde bulunduğumuz üçlü -ekonomik, ekolojik, idari- krizi aşmaya yönelik elle tutulur öneriler geliştirmesi beklenmeli. Uzun vadede ise ekonomik ilişkilerin çözülüp, yerini toplumsal ilişkilere bıraktığı post-kapitalist bir topluma geçiş için kimi hedefler belirlemek şart.

Bu yönelimi sağlayacak girişimlerin, "yeşil işler" veya "daha iyi çalışma şartları" değil, bir anlamda "daha fazla işsizlik" vaadetmesi gerekiyor: kaynakların (su, gıda, enerji, fikir) ve altyapıların (eğitim, sağlık, iletişim, ulaşım) ortaklaştırılması, ve temel gelir ve serbest zaman haklarının tanın-

ması sayesinde, ücretli emeğe daha az bağımlı, kişisel gelişimi ve toplumsal kalkınmayı güvence altına alan topluluklarda yaşamak mümkün olacaktır. Kısaca, okyanuslardan hızlı yükselinip, yeni bir dünya kurulacaktır:

"Şirketler ve yatırım bankaları ortadan kaldırılmış, kredi sosyalleştirilmiş, telif hakları feshedilmiş, kültür ve bilgi özgür paylaşımına açılmış, küresel ekonomi bölgeselleştirilmiş, gıda dağıtım ve enerji üretim ağları yerleştirilmiş, ve siyasi iktidar özerk kentler ve özgürleşmiş toprakların bölgesel ve uluslararası federasyonlarına devredilmiş olacaktır." (-Alex Foti)

okuma parçaları:

• *Contours of Climate Justice (Critical Currents No. 6)*
dhf.uu.se

• *Introduction to the Apocalypse*
indybay.org/uploads/2009/12/02/apocalypse_read.pdf

• *Dealing with Distractions*
dealingwithdistractions.wordpress.com

• *Turbulence #5*
turbulence.org.uk

• *The Climate Crisis or the Crisis of Climate Politics?*
bit.ly/9Lz1z3

Geçtiğimiz Aralık ayında Kopenhag'da düzenlenen 15. Taraflar Konferansı (COP15) iklim değişikliği ile mücadele noktasında bütün gözlerin çevrildiği bir toplantıydı. Birleşmiş Milletler tarihinde belki de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra düzenlenen en önemli ve kalabalık toplantı olma niteliğindeki COP15'ten çıkması beklenen sonuç, antropojenik (insan faaliyetleri kaynaklı) iklim değişikliği ile mücadeleyi dünya çapında başarıya taşıyabilecek, bilimsel temellere dayanan, somut hedefler içeren, adalet eksenli ve hukuken bağlayıcı uluslararası bir anlaşmanın ta kendisiydi.

Ancak beklenen olmadı. Kalkınmış ülkelerin kapılar ardında hazırlayıp, diğerlerine yutturmaya çalıştığı "uzlaşma metni" skandalının damga vurduğu iki hafta sonunda akılda kalan manzaralar şunlardı: "Sessizce ölmeyeceğiz!" diye haykıran, sorunda payı en az fakat değişikliğin etkilerine en çabuk ve en ağır şekilde maruz kalacak olan ülkelerin müzakerecileri, dışarıda ve içeride iklim adaleti talep eden (milletlerden çok birleşmiş) bir sivil toplum hareketi, basiretsiz politikacıların dibinden ayrılmayan -problemin asıl kaynağı olan halihazırdaki ekonomik sistemin oyuncuları- özel sektör temsilcileri, lobiciler, ve en önemlisi, tüm bu sirk oyuncularına gezegenin ve bizlerin artık sabrı kalmadığını haykıran yürekli bir kararlılık...

İklim değişikliği bir problemden ziyade bir sonuç... Sorunun asıl kaynağı, temele pençelerini sabitlemiş gibi duran kapitalizm ve buna bağlı tüm iktisadi, sosyal ilişkiler düzeni... Yeni bir dünya düzeni gerekiyor ve Kopenhag bu yeni düzenin kurulması için eski yöntemlerin bir işe yaramayacağını bizlere kanıtladı. Zengin ülkeler, ekonomik çıkarlarını her şeyden -hayattan ve canlılığın devamından- üstte tutarak müzakere etmeye çalışıyordu. Bu saçmalığa karşı gelen ülkelerden birisi olan Bolivya'nın başkanı Evo Morales, insanlık onurunun iade-i itibarını alternatif bir iklim zirvesi çağrısı yaparak etti: "Dünyadaki tüm sosyal hareketleri, bilim adamlarını, akademisyenleri, hukukçuları ve hükümetleri Koçabamba'ya yeni ve başka türlü bir iklim zirvesine davet etmemin ardında yatan sebep, çaresizlik hissiyatına karşı bir ayaklanma çağrısı ve hayatta kalma hakkına temel oluşturacak bir güç tabanı yaratma çabasıdır!"

20-22 Nisan 2010 tarihlerinde Bolivya, Koçabamba'da düzenlenen "Dünya Ana Hakları ve Halkların İklim Değişikliği Konferansı", Kopenhag'da doğan bu iradeyi perçinlemek için toplandı. Kopenhag'da kalkınmış ülkelerin ve 'özel' sektörün temsil ettiği şey ne ise (tekleştire, düzleştir, yok et -kapitalizm?) onun tam tersini temsil eden, en yerelden doğan bu ruh gezegenimize umuttan fazlasını vaat ediyor. Dünyamız ile

YERELDEN KÜRESELE: İKLİM ADALETİ İÇİN AN BU AN!

İlişkilerimizi yeniden düzenlememiz gerekliliğini vurgulayan ve gezegenimizin de hakları olduğunu kabul ederek yeni bir dünya düzeni kurmak için adımlar atmaya hazır onbinlerce katılımcı, konferansın sonunda Halkların Anlaşması'nı (*People's Agreement*) kabul ederek benimsedikleri prensipleri ortaya koydular. Buna göre iklim değişikliği problemi bütünsel olarak ele alınmalı ve krizin ardında yatan yapısal sorunlarla mücadele esas olmalı. İnsan haklarının garanti altında olabilmesi için gezegenin kendi haklarının tanınması gerekli. İklim ve çevre adaletinin sağlanabilmesi için uluslararası bir mahkemenin kurulması elzem. Halkların ve gezegenin ortak geleceği ile ilgili problemler hakkında söz sahibi olabilmesi için küresel bir demokrasi geliştirilmesi zaruretinde öte...

Halkların Anlaşması ve Kopenhag Uzlaşısı Metni arasında her anlamda uçurumlar var. Anlaşma, kalkınmış ülkelerin sebep oldukları problemin sorumluluğunu üstlenmelerini ve iklim borçlarını ödemelerini öngörürken, uzlaşısı metni bu sorumluluktan bahsetmek şöyle dursun, tüm çözüm eylemlerini gönüllü hale getirerek zengin ülkelere kaçacak delik bırakmaya çalışıyor. Karbon pazarlarını ve benzer bütün kısa vadeli sahte çözümleri (mesela REDD+) reddeden anlaşmanın aksine, uzlaşısı metni tüm bunları baş tacı yapmakta... Müzakerelerdeki ülke gruplarının iklim

değişikliği kaynaklı felaketlere savunmasızlıkları göz önüne alınarak yeniden sınıflandırılmasını öneren adalet temelli Koçabamba yaklaşımı, zengin ülkeler dışındakilerin elini güçsüzleştiren Kopenhag zihniyetini devirmek için yeterince meşru nedenlere sahip. Anlaşma bunlarla da sınırlı değil... İklim mültecilerinin, savunmasız yerli halkların haklarını garanti altına almaktan tutun da, başta tarım ve gıda üretimi olmak üzere hemen her sektörde demokratik egemenlik ve sürdürülebilirlik hedefleniyor.

Evet, Morales'in çağrısında bahsettiği güç tabanını tüm dünyadan insanların kalplerinde doğdu, Kopenhag'daki umutsuzluğu umuda çevirdi, Koçabamba'da perçinlendi ve milyonları etkisi altına aldı, şimdi de COP16'ya evsahipliği yapacak olan Cancun'a doğru ilerliyor. Yolda önüne ne engel çıkarsa (lobiciler, iradesiz politikacılar, karbon pazarları gibi sahte çözümler, sinsî inkârcılar, vs...) verecek bir cevabı, yerine koyacak bir çözüm önerisi olan bu hareketler, insanlığın onurunu kurtarıcı olabilir. Umut? Var. İmkân? Var. O halde? Size sormalı, durmayın da safları sıklaştıralım! Çünkü Cancun'da, Koçabamba'dan doğan yeni düzen isteği ile, Kopenhag'da tüm çirkin yüzlerini gördüğümüz köhne sistem çarpışacak. Bu çarpışmanın kaderi ise, bizlerin ellerinde şekillenecek.

Hindistan'da yaklaşık 16'000 kişinin öldüğü Bhopal faciasının üzerinden 26 yıl, Brezilya'da Chico Mendes'in öldürülmesinin üzerinden 22 yıl, Nijerya'da Ken Saro-Wiwa'nın idamının üzerinden 15 yıl geçti. Bu insanların ortak noktası, 'kalkınma' adına dünyayı parçalara bölüp sermayeye teslim eden zihniyete karşı durmaları ve bunun bedelini hayatlarıyla ödemeleri. Sömürgecilik çağı ile başlayan bu kalkınmacılık, gezegene zarar vermeye ve direnen halkları öldürmeye hala devam ediyor.

Joan Martinez-Alier, "*Yoksulların Çevreciliği*" kitabında sosyologların, siyaset bilimcilerin ve iktisatçıların çevre mücadelelerini bir hata yaparak sadece iki hattan değerlendirdiğinden bahseder. Bu iki ana hattın ilki '*yabaniliğin çağrısı*' ("*sanayi öncesi yaşama geri dönelim*") ikincisi ise '*eko-verimlilik müjdesi*'dir ("*kaynakları tutumlu kullanalım*"). Ancak siyasi ve ekonomik çıkar peşinde koşanların atlattığı en önemli hat, mücadele hattıdır: toplumun dışlanmış, yoksul kesimlerinin çevresel adalet mücadelesi.

Kopenhag'ın kaçınılmaz başarısızlığından sonra, iklim krizi çerçevesinde yerel ve küresel çevresel adalet mücadelesini, sermayeye hizmet eden diğer iki ana hattan keskin bir biçimde ayırmakta fayda var. Çevresel adalet en geniş tanımıyla, yerel halkların yaşam biçimlerine, piyasa mekaniz-

maları dışında kalan yaşam biçimlerine sermaye ve devlet mekanizmalarından gelen 'kalkınmacı' tehditlere karşı yükseltilecek —çoğu zaman anaakım medyada göremeyeceğiniz— küçük insanların küçük yerlerdeki küçük ama güçlü mücadelelerinin hikayesidir. Türkiye de bu açıdan çok zengin bir coğrafyada oturuyor.

İklim krizini kökünden çok uzantısına ve yarattığı şaşırtıcı sermaye birikimi fırsatlarına bakarak her akan suya HES, her şehire "*temiz kömürlü*" —çelişkilerin en güzelidir— termik santral, ülkenin iki ucuna yalan bilgilerle "*iklim ve enerji stratejisi*" adına nükleer santral dikmeye çalışan zihniyet, Yuvarlakçay'dan Çoruh'a, Hasankeyf'ten Bergama'ya, Uzundere'den Yalova'ya, Akkuyu'dan Sinop'a uzanan ve git gide büyüyen, yoksulların çevresel adalet mücadelesine çarpmak zorundadır. Bu coğrafyaların insanların ihtiyacı olan şey 'daha fazla' elektrik değil, sürdürülebilir temiz enerjinin sunduğu hizmetlerdir. Çoğu zaman baraj dikmeyi kalkınma sanan, Karadeniz sahil şeridinden dört şeritli yol geçirecek emisyon-yoğun karayolu taşımacılığını kıyı erozyonu riskiyle birleştiren ve bunun bölge ekonomisinin canlanması için olduğuna yürekten inanan neoliberal iktisat ve eko-verimli mühendislik zihniyetinin gerçek hayatın aynı birimlerle (fayda-maliyet) ölçülemeyeceğini anlamasının yegane yolu budur.

MÜCADELE MOLEKÜLLERE KARŞI DEĞİL

İklim adaleti mücadelesi de, diğer çevresel adalet mücadeleleri gibi, sorunun kaynağında kimlerin olduğu, kimlerin fayda sağlayıp kimlerin zarar göreceği sorularını soran, ve yanıtı sistemin çelişkilerinde arayan bir adalet mücadelesidir. Bu noktada Türkiye'deki yerel mücadelelerin küresel mücadeleler ile buluşması ve *'iklimin değil sistemin değişmesi'* için baskı unsuru olmaları kaçınılmazdır. Bu çerçevede çevresel adalet mücadelesini en çok ihtiyacı olanlara yaymak, onlarla büyümek ve değişimi sağlamak Türkiye'deki sosyal hareketlerin boynunun borcudur. Bu hareket, Zonguldak'ta kömür madeninde ölen madencilerin hesabını *"yerel kömür kaynaklarının teşvik edilmesi"* maddesini taşıyan iklim değişikliği strateji planından; Ordu'da Melet Çayı'nın kurutulmasının hesabını hayati önem taşıyan su hizmetlerini özelleştiren enerji politikalarından; Hasankeyf'ten ve büyük ölçekli barajların yapıldığı yerlerden göç etmek zorunda kalacak yerel halkın kayıplarının —para birimleriyle ölçülemez— hesabını suyu militarize eden güvenlik politikalarından; yerel kaynaklardan faydalanıp getirilerini yerel halkla paylaşmayan ve iklim krizini piyasaya emanet ederek atmosferi metalaştıran, etkisiz ve adaletsiz karbon ticareti mekanizmalarının hesabını piyasa lafını duyunca avuç içleri kaşınan teşvik politikalarından sormalıdır. Bizleri, serbest piyasalardan piyasalar-ötesi gerçek serbestliğe —özgürlüğe— geçirecek çevresel

adalet mücadelesinin önemli eksenlerinden biri de budur.

Tehlikeli üretim biçimini kar maksimizasyonu amacıyla kontrolsüz devam ettiren Bhopal'deki Union Carbide fabrikasından çıkan zehirli metil izosiyaniür gazı, Hindistan'da binlerce yerel sakini öldürdü. Chico Mendes, Brezilya Amazonlarının yok edilmesine karşı çıktığı için sermaye sahibi endüstrisi tarafından öldürüldü. Ken Saro-Wiwa ve arkadaşları, Nijer Deltasındaki yerel halkların yaşam birimlerinin petrol şirketi Shell tarafından tahrip edilmesini dillendirdikleri için idam edildiler. Bergama'da siyanürlü ölüme karşı duran yerel sakinler "Alman ajanı" olmakla suçlandı, takibe alındı, haklarında türlü komplo teorisi kuruldu. Ama tüm bu mücadeleler dünyanın dört bir köşesinde yankı buldu, yeni mücadelelere ilham ve güç vermeyi başardı. Anlayacağınız çevresel adalet ve iklim adaleti mücadelesinin değeri, bir ton karbonun AB emisyon ticareti piyasasındaki değerinden çok daha yüksek. Tam da bu yüzden, hayati metalaştıran sermaye ve devlet politikalarına karşı yerel birlikteliklerin adaleti iklim mücadelesinin orta yerine koyması gerekiyor. Bunu yapmak için de içinde bulunduğumuz *'bu an'*dan daha iyi bir zaman yok.

Korku ile uyuyoruz. Kötüye giden her şeyi görmezden gelmek için kendimizi uyuşturuyoruz. Çözüm için harekete geçmek yerine, kabullenmeyi tercih ediyoruz. Bir yandan fizik yasalarından başka hiçbir kurala uymayan moleküllere (CO₂) savaş açarken öbür yandan tatile ses hızında gitmeye çalışıyoruz. Ancak *'homo economicus'* doktrini, gezegeni kendi fantazi dünyasına çevirme projesinde yine de başarısız oldu. Sıklaşarak artan krizler aslında, gezegenden insanlığa önemli bir mesaj niteliğinde: *"yaşayışını değiştir!"*

Çalkantılar silsilesi gibi görünen günümüzde aslında neler olup bittiğini artık anlamaya başlıyoruz. Bu anlayışı geliştirmek için, enerji kavramı üzerinden, ekonomi-politiğin materyalist bir eleştirisini yapmak mümkün. Şu anki yaşayışımız tam olarak bir enerji bağımlılığı olarak tanımlanabilir. Ham maddenin çıkarılması veya yetiştirilmesi, işlenmesi, üretim, taşıma, tüketim ve hatta geri dönüşümü için enerji gerekmektedir. Çevremizdeki her üründe fiziksel olarak barındırıldığından daha fazla bir enerji gömülü. Örneğin yediğimiz etin masamıza gelene kadar, barındırıldığından ortalama 25 katı enerji tüketmesi gerekiyor. Siz hiçbir zaman uçağa veya gemiye binmiyorsunuz olabilirsiniz, ancak yedikleriniz, giydikleriniz ve kullandıklarınız dünyanın öbür ucundan size uzun seyahatler yaparak geliyorlar.

Kapitalist ekonominin enerji konusundaki en büyük planlama başarısızlığı kaynak seçimi ve kullanımıdır. Yenilenme süreleri 10 bin – 100 bin yıllarla ölçülen fosil yakıtların yerini hızla ve büyük ölçüde yenilenebilir enerji kaynaklara bırakması kaçınılmaz. Fakat burada daha önemli olan, enerjiyi insan yaşantısında nasıl konumlandırdığımız. Enerji açısından sorunların kaynağı, 'enerji yoğun' kaynaklar üzerine kurulmuş 'enerji yoğun' yaşantımız. Sistemin üretim-tüketim hızı, kullandığımız kaynakların yenilenme hızları ile dengeli değil. Öncelikle gezegenin ritmine kulak vermeli ve yaşamı bu tempoda yeniden tasarlamalıyız. Çünkü sorun bir molekülün atmosferdeki yoğunluğundan ibaret değil.

Enerji kaynakları gezegenin ortaklıklarındandır. Kapitalist üretim-tüketim modeli, kaynak kullanımına tutarsızca devam ederken, insanlığın ihtiyaç duyduğu hizmetleri herkese sağlamaktan çok uzakta. Sistemin devamlılığı bu kaynakların çıkarım hızının artması ve tüketimin büyümesine dayanıyor ki, bunun artık mümkün olmadığı açık. Gelişmiş ülkeler kendi tüketim kapasitelerinin sınırına dayandılar. Çin ve Hindistan gibi gelişmekte olan ve Dünya nüfusunun yarısından fazlasını kapsayan ülkelerin üretim-tüketim hızlarının artması bekleniyor. Ancak bilinmeli ki, eğer sadece Çin ve Hindistan'ın nüfusu, gelişmiş ülkelerin tüketim kapasitesine erişecek olsa

TÜKETECEKSİN!

(şu anki büyüme hızları ile 10-15 yılda), gerekli ham-madde ve enerjiyi sağlamak için beş tane gezegen gerekir.

Bütün bu ekonomik ve politik etkenler küresel enerji üretimi ve tüketimi açısından bir değişim süreci başlattı. Şirketler ve devletler, yeni modeller üzerine çalışırken bize sadece ampullerimizin verimliliğini seçmek düşünüyor. Bu sürecin kontrolü, süreçten etkilenen bizlerin elinde değil. Enerji tüketiminin büyük bir bölümü endüstriyel amaçlı, fakat üzerinde bir söz hakkımız yok. Özellikle otomotiv ve ağır sanayi —silah sanayi!— gibi sektörlerin kararları bizlerden çok uzakta alınıyor. Odadan çıkarken ışığı kapatmayı unuttuğunuz için şu anda 50 milyon iklim göçmeni olduğunu düşünüyorsanız, safsınız.

Kapitalist ekonominin merkezîyetçi anlayışını enerji altyapısında da görmek mümkün. Kullanıcısından yabancılaştırılmış bir üretim-dağıtım-tüketim ağından besleniyoruz. Halbuki enerji üretiminin yerleşmesi teknik olarak mümkün ve dünya üzerinde örnekleri gün geçtikçe artmakta. Enerji üretim ve tüketiminin yerleşmesi, demokratikleşmenin elle tutulur bir adımı olacak, enerji kullanımındaki dengesizliğin aşılması için iyi bir başlangıç oluşturacaktır. Aynı zamanda bu demokratikleşme üretimdeki söz hakkımızı garanti altına alıp, enerjiyi, ihtiyaçlarımız doğ-

rultusunda kullanmamızı sağlayacak. Yoksa gün gelip bütün dünyayı güneş enerjisi panelleri ile kaplayıp yine tank üreteceksek, ne fayda!

Son on yıllarda dünya, kimin ve niçin olduğu bir büyüme peşinde koşuyordu. Yıl sonu raporlarında kişi başına düşen tüketim artışını gelişme olarak yorumlayanlar, çözüm değil yeni krizler yarattılar. İstedığımız hayat için onları beklemeyeceğiz. Şimdi dümeni ele alıp, rotamızı *'her canlı için iyi bir yaşam'*a çeviriyoruz. İnsanlık artık enerji kaynaklarına bağımlı olmak yerine onları kullanarak özgürleşecek.

İklim krizi algısının çoğu zaman belli bir *"ısınma"* ezberinden öte geçemediği bugünlerde, gereğinden biraz fazla yağın yağmur ya da serin hava, iklim krizini çürüten savlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa tüm çevre sorunları gibi iklim krizi de her yönüyle ele alınmak zorunda olan bir konudur. Bu, tüketim ve üretim noktasında da üretilen ve tüketilen her şeyin yaşam döngüsü bakış açısıyla ele alınma zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Aksi takdirde mesele, ısınmadan, kışların daha soğuk geçmesinden, ağlayan kutup ayılarından öteye geçemezken, iş işten geçer.

Baudrillard, *"Günümüzde tüketim, doğal ihtiyaçların mal ya da hizmet aracılığıyla tatmin edilmesi olarak değil, kodlar ve kurallarla düzenlenmiş küresel ve tutarlı bir göstergeler sistemi olarak yorumlanmalıdır"* diyor Tüketim Toplumu isimli yapıtında. Bundan tam kırk yıl önce söylenmiş bu sözün gerçekliğini değiştirmek için çok da fazla yol katedememiş gibi görünüyor. Kapitalizmin her anlamda iliklerimize kadar işlediği yüzyılımızda, farklı ekonomik sınıflar ve bunlar arasındaki farkın —uçurumun— varlığı ile beslenen 'biricik' sistemimizin, bir değişikliğe, bir yeniliğe, aslında topyekün bir yenilenmeye ihtiyacı olduğu açıktır. Sürekli tüketmeye yönelik olarak evrilen, ihtiyaçları gerçek ihtiyaçların değil, ortaya konulan arzın belirlediği dönem artık sona eriyor. Buna rağmen mevcut iktisadi sistem, varlığını sürdü-

rebilmek için yazılı, görsel, eğitsel her türlü manevrayı yapmaktan da bir an olsun çekinmiyor.

Bu manevra herhalde herkese tanıdık gelmiştir: reklamlar, tüketimi kamçulamak için ürünlerin aslında ne kadar da *'sürdürülebilir'* olduğunu kanıtlamayı yeni hedef belirlemişe benziyor. Plastik poşetlerin birden çevreci kesildiği, çevreci bankaların çevreci kredi kartlarıyla bizi çevreci alışverişler yapmak için teşvik ettiği, elektrikli otomobillerin bizi *'özgür'* hissettirmekle kalmayıp, aynı zamanda vicdanımızı da rahatlattığı bir dünya... Bakmayın Meksika Körfezi'nde olanlara; BP de —ki artık *"British Petroleum"* değil, *"Beyond Petroleum"* diye okumalıymışız— logosunu değiştirdiğinden beri *"çevrecinin daniskası"*!

Son zamanlarda iklim krizi meselesinin çok fazla gündeme gelmesiyle ortaya atılan bu sahte çevrecilik rüzgarı daha ne kadar devam eder bilinmez, ancak çevreci ürünleri tüketme politikası, bu yola baş koymuş çoğu firmanın kâr payını çoktan arttırmışa benziyor... *"Çevreci bir kredi kartı"* dediğiniz şey aslında bir anlatım bozukluğudur. Tüketmeyi dayatan ve kolaylaştıran bir araca bel bağlayarak çevresel duyarlılığı arttırmaya ve iklim krizini çözmeye çalışmak sistemin yanılmasıdır.

Bu rüzgar bize yeşil olanı daha çok tüketmenin

TANISANIZ SEVERSİNİZ

faydasından bahsediyor ki, burada bir algı yanlışlamasına düşmek çok kolay. Örneğin, çevreciliği kullanmaya çalışan kesim genelde geri dönüştürülebilir ürünler üzerinden artı değer sağlama-ya çalışmaktadırlar. Ancak geri dönüşüm, atık yönetimi hiyerarşisinde önceki ve daha önemli noktalar olan, daha az tüketim ve yeniden kullanmanın ardından bilinçli tüketimin ancak son basamağı olabilmektedir. Temiz yöntemlerle üretilmemiş bir ürünün geri dönüşümü diye bir şey olamaz, geri dönüşüm ancak üretim esnasında yapılırsa çevre açısından anlamlıdır. Dolayısıyla geri dönüştürülebilir, enerji verimli ürünler ortaya çıkaran sistem temsilcileri aslında kendi kârlılıklarından başka birşeyi amaç edinmemekte, sorunun çözümüne katkı sağlamamaktadırlar.

Karbon emisyonlarından tüketim tercihlerinin değil, üretim modelinin sorumlu olduğunu, kısacası yıkıcı doğasını inkâr etmek için bin bir çaba gösteren bir sistem... Bu gerçeği kabullenmeyeceği de ortada. Onun yerine, "hepimiz aynı gemideyiz" edebiyatıyla, hayatımızdaki küçük değişikliklerin yeterli olduğunu savunuyor; "Eğer çevreye birşeyler oluyorsa, kişisel israfın yüzünden!" Bu tümüyle yabancılaştırıcı iddia, bireysel tüketimin koskoca sanayilere kıyasla küçücük kaldığından elbette bahsetmiyor. Ağır sanayilerin enerji iştahından sözedilmezken, telefonun şarj cihazını prizde bırakmanın zararı hakkında

beyinimiz yıkıyor. Veya kaynağından şebekeye verdikten sonra, son kullanıcıya içme/kullanma suyunun ancak yarısı ulaşabiliyorsa, suyu açık bırakmamayı ön plana almak yerine, yok olan yarısının hesabı sorulmalıdır öncelikle. Ardından da su tüketiminde en büyük payın kimde olduğunu...

Kısacası kapitalizm, kendi yarattığı çevresel sorunları çözmek yerine, süründürmeyi, süreklileştirmeyi tercih ediyor. Ancak bireysel tüketimler, sürekli daha fazla büyüme ve daha fazla tüketime dayanan bir sistemde öncü dert olamaz. Bireyleri kullanarak, gezegeni tüketen bu sistemdir asıl sorunumuz. Baudrillard'ın yukarıda geçen sözünde de belirttiği belirli "kodlar ve kurallar" silsilesinden kurtulamadığımız, bunlara karşı koymadığımız ve alternatifler üretmediğimiz sürece tüketim toplumunun tüketen insanları olarak yaşantımıza devam ederiz. Bunun ne sakıncası mı var? Aslında görünür anlamda pek de yok —alt tarafı dünyanın sonu!

Türkiye'nin "Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi"ni hazırlayanlar Paul Collier'i tanır mı bilmiyorum. Paul Collier uluslararası camiada tanınan Oxford Üniversitesi Afrika Ekonomileri anabilim dalında görevli bir profesör. "En alttaki bir milyar" (*The Bottom Billion*) kitabıyla özellikle adını duyurup şimdi de iklim meselesine yeni yayınlanan "Yağmalanan Gezegen" (*The Plundered Planet*) kitabıyla giriş yapan bir neoliberal. Geçenlerde bir konferans vesilesiyle bu kitapta bahsettiği "iklim çözümlerini" kendi ağzından dinleme fırsatı buldum. Aşağı yukarı önerdiği çözümler: (1) gezegenin açlık sorununu çözmek için genetiği değiştirilmiş gıdaları yayalım, (2) Afrika ve dünyanın az gelişmiş tarım toplumlarını hızla sanayileştirelim ve şehirleşmeyi yaygınlaştıralım, (3) boşa akan nehirlerin üzerine zaman kaybetmeden barajlar kuralım, (4) kömür üretimini engellemeyelim, fiyatını arttıralım ki bedelini ödeyemeyen üçüncü dünya ülkeleri bu kaynağı çıkarmasınlar. Tesadüf o ki Mayıs 2010'da sessiz sedasız kabul edilen, bir kaç gazete dışında kimsenin haber bile yapmadığı Türkiye Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi de sanki Collier'den feyz almışçasına benzer şeyleri söylüyor.

Belgenin pek de gün yüzüne çıkmamış olmasının bir nedeni var elbet: Türkiye'nin "ortada kuyu var, yandan geç" şeklinde özetlenecek 'özel ve

güzel' durumlarından ötürü iklim değişikliğiyle mücadelede —kusura bakmazsanız— pek de rol alamayacağını açıklıyor. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin ağızlarına sakız olmuş "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar" ilkesiyle başlayıp, iklim değişikliğini kalkınma politikalarına entegre etmekten girip, düşük karbon yoğunluğu gibi Çin'in politikalarına ikiz derecede benzeyen bir dil kullanan bu belgeyi, Türkiye'de iklim krizi sadece bir çevre meselesi değil, bir yoksulluk, yoksunluk ve adaletsizlik meselesi olarak ele alan herkesin etraflıca gündeme getirip eleştirmeye ihtiyacı var.

Bu belgeye göre Türkiye'nin ekonomik ve demografik gelişimi gözönüne alındığında geçmiş bir yılı baz alarak azaltım taahhütü vermesi mümkün değil. Dahası azaltım ve uyum için Kopenhag'ın öksüz çıktısı olan Kopenhag Uzlaşısının bahsettiği 'fonlardan' en iyi şekilde faydalanmayı öngörüyor. Bunları alıp üstüne geçtiğimiz Haziran başında Bonn'da toplanan iklim değişikliği zirvesinde Türkiye'nin yapılacak yeni iklim anlaşmasında daha büyük bir küresel iklim piyasası istediği açıklamasını da koyunca resim tamamlanıyor. Türkiye'nin "yeni çevrecileri", iklim piyasalarında dönen paraları görünce gözleri dönüyor.

Eğri oturalım doğru konuşalım, bu strateji belge-

İklim için Gençlik:
AÇIK ÇAĞRI.

si, bir kaç ekolojik modernizasyon ve daha fazla piyasa entegrasyonundan başka bir şey yapmayacağız demenin kitabını yazıyor. Sezarın hakkı Sezar'a, niyetler iyi, bisiklet yollarından modern sulamaya, iklim temelli salgın hastalıkların araştırılmasından İklim Değişikliği Araştırma Enstitüsü kurulmasına türlü iyi niyet var belgede. Öte yandan altına hedef atmadığınız, tarih koyamadığınız, gerekli dönüşümü sağlayacak katılımcı politikalara "kimin katılacağını" açık etmediğiniz bir belgenin yeni evli çiftlerin hazırladığı düşün ihtiyaç listesinden pek de farkı olmuyor, olamıyor.

Alt tarafı iklimler değişiyor, ve birileri neoliberal politikalarla, daha büyük üretim ve daha fazla tüketimle bunu değiştirebileceğine inanıyor. Herman Daly'nin dediği gibi "daha büyük ve daha iyi üretim ve tüketim, gezegen için sadece daha büyük ve daha iyi atık yaratacak". Hepsi bu. 'Boşsa' akan derelerini HES'ler aracılığıyla Ordu-Melet Çayı'nda ve diğer pek çok örnekte olduğu gibi borulara sokan, —Kopenhag'da açıklarken utandığından olsa gerek, resmi belgede çıkarmış olsa da— yerli kömürü teşvik edeceğini söyleyen, ve referans senaryodan %11 azaltım hedefini bile ufak bir kalem hamlesiyle en son metinden çıkaran, GDO'ları "tarımda modernizasyon" adına sessiz sedasız tarlalara yayan, para babası sanayicileri dışında kimseyi sürece katmayan

(yanlış olmasın; 3-5 STK ve sanayi temsilcisi ile bilgilendirme toplantısı yapan) bir ulusal politika ise bu büyük atık yığınının en tepesinde kalmaya mahkumdur.

Türkiye'nin mukteditleri iklimi sadece bir "atık" sorunu olarak gördükçe, daha fazla tüketen orta sınıf yaratma gayelerinden vazgeçmedikçe bu stratejinin herhangi bir iyi niyet beyanından ileri geçme şansı yok. Ama ortada bizim elimizde olan başka bir şans var: Türkiye'de ve Dünya'da iklim adaleti hareketini kuvvetlendirerek, gezenin ihtiyacı olan değişimi yerel örgütlenmeler ve yerel dönüşümler aracılığıyla sağlamak. Türkiye'nin çevre tarihi Bergama'dan Munzur'a Fırtına Vadisi'nden Akkuyu'ya bu mücadeleler ile örülü. Şimdi zaman, bütün bu "yoksulların çevreciliği" (bkz. Joan Martinez-Alier, "Environmentalism of the Poor" (2002) hareketlerini iklim adaleti çatısı altında toplama zamanıdır. Kaybedilecek tek şey devletin iklimi —sermaye doğrultusunda— alttan alma refleksidir. O da zaten pek fena bir hedef sayılmaz.

Dedim ya, Collier'ü tanıdıklarını sanmıyorum bizim stratejistlerin, tanısalar severler ona şüphe yok. Fakat biz bu stratejiyi de stratejsizliği de sevmedik, yerimizde duracağımız da yok. Haberleri olsun.

Yalnızca yaygın ve güçlü bir iklim adaleti hareketi ihtiyaç duyduğumuz yapısal değişimleri (fosil yakıt bağımlılığından kurtulmak, endüstriyel tarım yerine gıda egemenliği, küresel seçkinlerin tarihsel sorumluluğunun yerine getirilmesi) sağlayabilir. Uluslararası bir dayanışma, bir iyi niyet ifadesinin ötesinde, aslında her yerde aynı mücadeleyi sürdürdüğümüz gerçeğini tanımayı gerektiriyor —**direnışı ve muhalefeti küreselleştirmek gerekiyor.**

Kopenhag'da buluşan toplumsal hareketler, 2010 sonbaharında düzenlemek üzere küresel bir eylem günü taleplerini dile getirdiler. Bu talepler Abya Yala (Amerika kıtası) Yerli Halkları 4. Zirvesi'nin duyurduğu "Doğa Ana'yı savunmak için **Minga Global** (küresel seferberlik)" çağrısıyla örtüştüğünden, seçilen tarih 12 Ekim haftası oldu. Zamanında "Kolomb Günü" olarak dayatılan, aslen sömürgeciliğin başlangıcı, emeğin ve doğanın sömürsünün küresel ölçekte tetiklendiği tarihsel bir dönüm noktası olan bu gün, artık **direnış ve eylem günü** olarak sahipleniliyor.

Koçabamba'da, bir çok örgüt bu çağrıya destek vereceğini açıkladı; **Via Campesina**'dan (16 Ekim'de Monsanto'ya karşı eylemler düzenleyecek) **350.org**'a kadar (10 Ekim'de "İşe Koyul" sloganıyla eylem günü hazırlanıyor) geniş bir yelpazeden katılımı, oldukça hareketli bir hafta olacağı benziyor. Bir yandan da tüm bu girişimleri tek bir çatı altında buluşturma ihtimali tartışılıyor.

Avrupa'da ise, bu çağrıya yanıt veren **Climate Justice Action**, "İklimi Değil, Sistemi Değiştir!" sloganıyla, iklim adaleti için düzenlenecek doğrudan eylemlerin koordinasyon görevini üstlendi. Gösteri yürüyüşleri ve imza kampanyaları değil, iklim suçlularını ve sahte çözümleri hedef alan, aynı zamanda da gerçek çözümleri bizzat üreten doğrudan eylemler örgütleniyor. Gücü şirketlerden ve devletlerden geri alıp, hayatlarımızın ve geleceğimizin denetimini geri kazanmak için, **12 Ekim'de harekete geç!**